

**BROŠURA O REGIONALNIM STANDARDNIM
OPERATIVNIM PROCEDURAMA ZA
IDENTIFIKACIJU ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA I
POTENCIJALNIH ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA
U VANREDNIM SITUACIJAMA**

SADRŽAJ

KAKO OVA BROŠURA MOŽE POSLUŽITI STRUČNIM RADNICIMA.....	1
ODGOVORNE OSOBE ZA IMPLEMENTACIJU REGIONALNOG SOP-A	1
STRUKTURA I KORACI.....	2
INICIJALNO PREPOZNAVANJE.....	2
PRELIMINARNA IDENTIFIKACIJA	4
FORMALNA IDENTIFIKACIJA.....	5
INDIKATORI ZA IDENTIFIKACIJU ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA.....	8

LISTA SKRAĆENICA

MARRI inicijativa	Regionalna inicijativa za migracije, azil, izbjeglice
Učesnice MARRI inicijative	(Odnosi se na šest MARRI učesnica zapadnog Balkana: Albanija, Sjeverna Makedonija, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora i Kosovo*)
CSR	Centar za socijalni rad
SOP	Standardna operativna procedura

* Ovaj naziv ne dovodi u pitanje stavove o statusu, i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1244/1999 i Mišljenjem ICJ-a o proglašenju nezavisnosti Kosova.

1. KAKO OVA BROŠURA MOŽE POSLUŽITI STRUČNIM RADNICIMA U PRAKSI

Reakcija na trgovinu ljudima u vanrednim situacijama može spasiti živote i pružiti zaštitu.

Krize utiču na trgovinu ljudima, između ostalog i u regijama koje primaju migrante kao tranzitne ili odredišne zemlje.

Izrada regionalnog SOP-a za identifikaciju žrtava trgovine ljudima i potencijalnih žrtava trgovine ljudima u vanrednim situacijama doprinosi postizanju jedinstvenih, standardiziranih i usklađenih procedura za identifikaciju žrtava i potencijalnih žrtava u vanrednim situacijama. Predstavlja koristan alat i sredstvo za sve relevantne stručne radnike koji učestvuju u procesu identifikacije žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima u vanrednim situacijama.

Svrha ove brošure je da svim stručnim radnicima iz zemalja uključenih u MARRI inicijativu koji dolaze u kontakt sa žrtvama i potencijalnim žrtvama pomogne da izvrše njihovu identifikaciju u vanrednim Situacijama.

2. ODGOVORNE OSOBE ZA IMPLEMENTACIJU REGIONALNOG SOP-A

Stručni radnici na terenu: policijski službenici, socijalni radnici, zdravstveni radnici, prevodioci, stručni radnici iz nevladinih i međunarodnih organizacija i drugi.

Koordinator za identifikaciju žrtava trgovine ljudima - stručni radnik koji je prethodno radio u procesu formalne identifikacije žrtava trgovine ljudima i zadužen je za koordinaciju procedure formalne identifikacije u vanrednim situacijama.

Kontakt osoba za identifikaciju slučajeva trgovine ljudima u vanrednim situacijama (u daljem tekstu: „kontakt osoba“) - posebno obučeni stručni radnik policije i/ili socijalne službe koji je dežuran 24 sata dnevno i izlazi na teren na zahtjev bilo kojeg stručnog radnika koji identificira žrtvu ili potencijalnu žrtvu trgovine ljudima na osnovu indikatora koji služe za identifikaciju.

3. STRUKTURA I KORACI

U svim fazama procesa identifikacije, interakcija se temelji na sljedećem:

Regionalni SOP sadrži procedure u kojima je tačno navedeno:

4. POČETNO PREPOZNAVANJE

ŠTA: Prvi direktni kontakt vlasti ili predstavnika međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija s ugroženim osobama, migrantima i izbjeglicama koji se nalaze u vanrednoj situaciji i za koje može postojati sumnja na trgovinu ljudima prema indikatorima za identifikaciju žrtava i potencijalnih žrtava (koji se nalaze na kraju dokumenta) i okolnostima u kojima se nalaze.

KO: Cjelokupno terensko osoblje u zemljama MARRI inicijative.

KADA: Tokom i nakon početnog kontakta sa osobom za koju se pretpostavlja da je žrtva ili potencijalna žrtva.

KAKO:

- o svakoj osobi se sačinjava izvještaj;
- obavlja se preliminarni zdravstveni pregled;
- organi za provedbu zakona se upozoravaju na moguće znakove krivičnih djela (trgovina ljudima, krijumčarenje, itd.);
- Frontex i/ili organi provedbe zakona obavljaju informativne razgovore;
- prvo prepoznavanje/identifikacija žrtava i potencijalnih žrtava pomoću indikatora i informativnih razgovora;
- ta osoba ili osobe se odvajaju od grupe tj. od drugih osoba;
- osoba se obavještava o njenim pravima i pita da li želi da prijavi slučaj policiji i da li pristaje da pomogne u tome;
- proces identifikacije se nastavlja ako osoba na to pristane (pod uslovom da se radi o odrasloj osobi);
- U slučaju djeteta, odmah se obavještava CSR;
- ako odrasla osoba za koju se sumnja da je žrtva ne pristaje na proces identifikacije, lokalna kontakt osoba priprema kratku informaciju i šalje je lokalnom koordinatorskom centru za identifikaciju žrtava trgovine ljudima (Obrazac 1) - koji je zatim prosljeđuje lokalnim koordinatorskim centrima za trgovinu ljudima u zemlji ili zemljama MARRI inicijative odakle je ta osoba došla i/ili gdje se pretpostavlja da ta osoba ide;
- lokalni koordinatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima u informiranim zemljama učesnicama MARRI inicijative primljene informacije prosljeđuju dalje na lokalnom nivou (proces razmjene informacija od prve do posljednje tačke počinje u roku od 24 sata);
- ako pretpostavljena žrtva želi podnijeti zahtjev za azil, stručni radnici s terena će obavijestiti relevantne stručne radnike za azil o svim informacijama koje su u tom trenutku poznate.

5. PRELIMINARNA IDENTIFIKACIJA

ŠTA: Hitno poduzimanje niza radnji na osnovu kojih se može pretpostaviti da je osoba žrtva trgovine i da se može pristupiti prvoj fazi pružanja zaštite.

KO: Lokalna kontakt osoba vrši preliminarnu identifikaciju žrtava.

KADA: Proces počinje odmah nakon prve identifikacije i obavještanja lokalne kontakt tačke. Kontakt osoba u najkraćem mogućem roku izlazi na teren i sprovodi postupak preliminarne identifikacije i upućivanja (ova procedura se sprovodi u skladu sa važećim medicinskim protokolom zemlje učesnice u MARRI inicijativi).

KAKO: stručni radnik koji sumnja da se radi o žrtvi trgovine ljudima odmah obavještava lokalnu kontakt tačku (koja te informacije može primiti i od lokalnog koordinatora za identifikaciju žrtava trgovine ljudima, koji ih je primio od drugih učesnika MARRI inicijative):

- lokalna kontakt osoba izlazi na teren, sastaje se sa stručnim radnikom i prima informacije;
- osoba se odmah informira o tajnosti informacija, svom pravu da donosi vlastite informirane odluke i o svrsi informativnog razgovora,
- ako se radi o djetetu, obavezno se kontaktira nadležni CSR koji vodi predmet i zastupa dijete;
- nakon što se dobije saglasnost osobe, važno je ocijeniti da li je ta osoba u stanju da obavi informativni razgovor;
- ako se utvrdi da osoba nije u stanju da razgovara, lokalna kontakt osoba će je uputiti odgovarajućim službama podrške;
- ako lokalna kontakt osoba procijeni da je osoba sposobna za razgovor, obavi se informativni razgovor.

Na osnovu rezultata informativnog razgovora, lokalna kontakt osoba može donijeti sljedeće zaključke:

- visok rizik da se radi o žrtvi trgovine, ili
- nizak rizik da se radi o žrtvi trgovine.
- Ako je riječ o visokorizičnoj osobi, lokalna kontakt osoba odmah obavještava lokalnog koordinatora za identifikaciju žrtava trgovine ljudima radi dogovora o planu upućivanja (Referalni Mehanizam svake učesnice u MARRI inicijativi).
- Ako osoba kod koje je ustanovljen određen stepen rizika (niskog ili visokog) odbija bilo kakvu podršku i zaštitu, sačinjava se službena zabilješka, data osoba je potpisuje i lokalni koordinador za identifikaciju žrtava trgovine ljudima tu zabilješku zajedno sa svim dobijenim informacijama šalje lokalnom koordinadoru za identifikaciju žrtava trgovine ljudima u drugim zemljama učesnicama MARRI inicijative.

6. FORMALNA IDENTIFIKACIJA

ŠTA: Postupak se zasniva na procjeni koju vrši nadležno tijelo, kojom osoba dobija status žrtve u skladu sa uspostavljenim mehanizmom formalne identifikacije u datoj zemlji učesnici MARRI inicijative.

KO: Lokalni koordinador za identifikaciju žrtava trgovine ljudima.

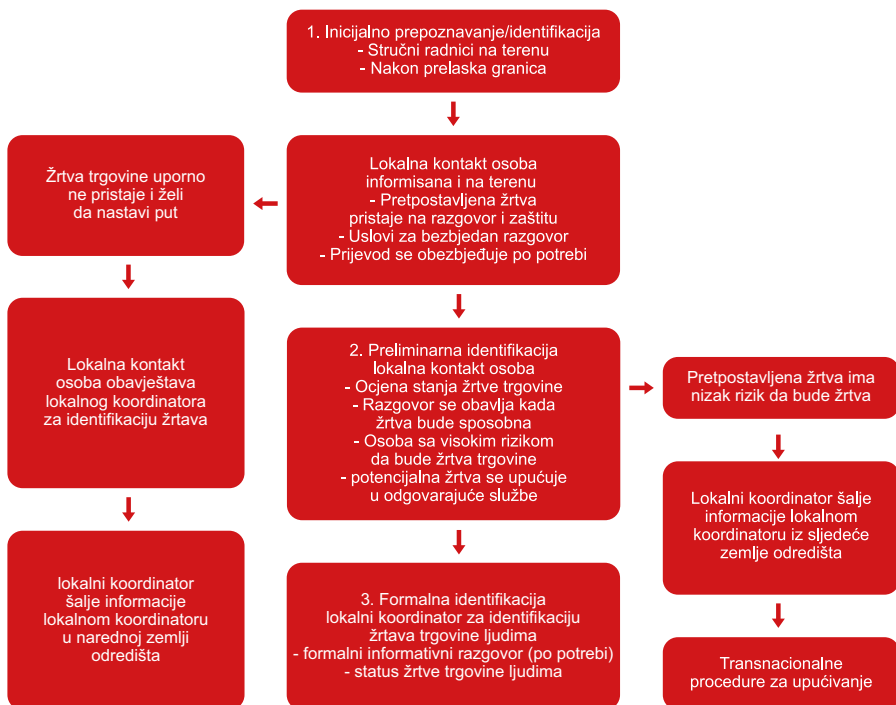
KADA: U roku od 24 sata od preliminarne identifikacije (u posebnim okolnostima kao što su pandemije ovaj rok se može produžiti).

KAKO:

- Nakon preliminarne identifikacije, lokalna kontakt osoba dostavlja informacije lokalnom koordinadoru radi identifikacije;
- Po mogućnosti, formalna identifikacija se vrši na osnovu prikupljenih informacija i bez ponavljanja informativnog razgovora;
- U skladu sa referalnim mehanizmom u zemljama MARRI inicijative, lokalni koordinador za identifikaciju žrtava trgovine ljudima upućuje

- osobu na adekvatan smještaj, koordinira izradu i realizaciju kratkoročnog individualnog plana podrške i zaštite;
- Ako lokalni koordinatorski za identifikaciju žrtava utvrdi da osoba nije sposobna za razgovor a odluka se ne može donijeti samo na osnovu dostupnih informacija bez razgovora, procedura formalne identifikaciju će se nastaviti kada osoba bude u stanju da razgovara;
 - Ako se tokom procesa formalne identifikacije utvrdi da se radi o žrtvi trgovine ljudima, dalja komunikacija između učesnika MARRI inicijative će se organizirati u skladu sa Transnacionalnim procedurama za upućivanje.

Grafikon: Regionalni SOP za identifikaciju žrtava trgovine ljudima u vanrednim situacijama

7. INDIKATORI ZA IDENTIFIKACIJU ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

INDIKATORI ZA IDENTIFIKACIJU ODRASLIH ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

OPĆI INDIKATORI

Indikatori u kontekstu migracija:

- dugo se zadržava u tranzitnoj zemlji;
- razočaran/a lažnim obećanjima i ima nerealna očekivanja od zemlje odredišta;
- nedosljedno priča o toku migracije, ne zna put od zemlje porijekla do zemlje odredišta;
- mijenja priču o putovanju, umanjuje ozbiljnost situacije, priča iste priče kao migranti porijeklom iz iste zemlje;
- veliki dug prema krijumčarima, dug s vremenom raste;
- nema pojma gdje se nalazi.

Indikatori za sve žrtve trgovine:

- vjeruje da mora raditi protiv svoje volje;
- ispoljava znakove da se njegovo/njeno kretanje kontrolira;
- ispoljava strah ili uznemirenost;
- izložen/a je nasilju ili prijetnjama prema sebi ili prema članovima porodice i bližnjima;
- ima povrede koje su djeluju kao da su prouzrokovane napadom,
- ima povrede ili poteškoće tipične za određene vrste poslova ili načine kontrole;
- ima povrede koje djeluju kao da su nastale primjenom mjera kontrole;
- nepovjerljiv/a prema vlastima;
- prijeti im se predajom vlastima;
- boje se da otkriju svoj imigraconi status;

- nisu u posjedu svog pasoša i drugih putnih i ličnih dokumenata jer ih drži neko drugi;
- ima lažni identitet ili putne isprave;
- nađen/a je ili ima vezu sa tipom lokacije koji se često koristi za eksploataciju;
- ne poznaje lokalni jezik;
- ne zna svoju kućnu ili poslovnu adresu;
- daju drugima da govore u njihovo ime kad im se neko direktno obrati;
- ponaša se kao da je primio/la uputstva od nekog drugog;
- primoran/a je da radi pod određenim uslovima;
- kažnjavaju je/ga u cilju poslušnosti;
- nema pravo da pregovara o uslovima rada;
- prima malu ili nikakvu platu;
- nema pristup svojoj zaradi;
- nema pristup zdravstvenoj zaštiti;
- društvene interakcije su ograničene ili ne postoje;
- ograničen kontakt sa porodicom i ljudima izvan svog neposrednog okruženja;
- nema mogućnost slobodne komunikacije s drugima;
- nalazi se u zavisnoj situaciji;
- dolazi iz mjesta poznatog po trgovini ljudima;
- cijenu prijevoza do zemlje odredišta su platili posrednici i taj novac mora vratiti radom ili pružanjem usluga na odredištu;
- postupao/la je na osnovu lažnih obećanja.

Trgovina ljudima u svrhu seksualne eksploatacije:

- nema pojma gdje se nalazi;
- komercijalno se bavio/la seksualnim radnjama u poznatim tranzitnim zemljama za trgovce ljudima;
- rizično državljanstvo: dolazi iz zemlje poznate po mrežama trgovaca ljudima u svrhu seksualne eksploatacije (zemlje istočne Evrope, pojedine afričke zemlje itd.);
- može biti bilo koje dobi, iako dob može varirati u zavisnosti od

-
- lokacije i tržišta;
- seli se iz jednog bordela u drugi ili radi na raznim lokacijama;
 - ima pratnju kad god ide i vraća se s posla i obavlja druge vanjske aktivnosti;
 - ima tetovaže ili druge oznake koje ukazuju da je „vlasništvo“ izrabljivača;
 - dugo radno vrijeme ili malo slobodnih dana, ako ih uopće ima;
 - spava tamo gdje radi;
 - živi ili putuje u grupi, ponekad sa drugim osobama koje ne govore isti jezik;
 - posjeduje vrlo mali broj odjevnih predmeta;
 - većina odjeće koju ima izgleda kao odjeća koja se obično nosi za seksualni rad;
 - zna izgovoriti samo riječi vezane za seks na lokalnom jeziku ili jeziku klijenata koje opslužuje;
 - ne posjeduje svoj gotovi novac;
 - nema identifikacijski dokument.

Sljedeći indikatori potencijalno ukazuju na krijumčarenje djece:

- postoje dokazi da je pretpostavljena žrtva imala nezaštićen i/ili nasilan seks;
- postoje dokazi da pretpostavljena žrtva ne može odbiti nezaštićen i/ili nasilan seks;
- postoje dokazi da je osoba kupljena i prodana;
- nema izbora po pitanju smještaja;
- nikad ne napušta radne prostorije bez svog poslodavca;
- nije u mogućnosti da se slobodno kreće;
- kažnjava se novčanim kaznama;
- predmet je uvreda, zlostavljanja, prijetnji ili nasilja;
- nema minimalne kvalifikacije ni stručne dozvole za rad.

Sljedeći indikatori potencijalno ukazuju na trgovinu ljudima radi radne eksploatacije:

- nema uputa o zdravlju i sigurnosti na radu;
- poslodavac ili rukovodilac nije u mogućnosti da pokaže dokumente neophodne za zapošljavanje radnika iz drugih zemalja;
- poslodavac ili rukovodilac nije u mogućnosti da pokaže evidenciju plata koje se isplaćuju radnicima;
- zaštitna oprema je lošeg kvaliteta ili je nema;
- oprema je napravljena ili izmijenjena tako da je mogu koristiti djeca;
- postoje dokazi o kršenju zakona o radu;
- postoje dokazi da radnici moraju platiti za alat, hranu ili smještaj, odnosno da se ti troškovi odbijaju od njihove plate;

Žrtve trgovine u svrhu prosjačenja ili činjenja sitnih kaznenih djela mogu:

- biti djeca, starije osobe ili migranti s invaliditetom;
- biti djeca koja nose i/ili prodaju opojne droge;
- imati fizička oštećenja koja su, čini se, rezultat sakaćenja;
- činiti grupu djece iste nacionalnosti ili etničke pripadnosti koja se kreću u velikoj grupi u pratnji samo nekolicine odraslih;
- biti maloljetnici bez pratnje koje je odrasla osoba iste nacionalnosti ili etničke pripadnosti „pronašla“;
- se kretati u grupama u javnim prijevoznim sredstvima;
- učestvovati u aktivnostima organiziranih kriminalnih bandi;
- činiti dio veće grupe djece koja imaju istog odraslog staratelja;
- biti kažnjeni ako ne sakupe ili ukradu dovoljno;
- živjeti sa članovima svoje bande;
- putovati sa članovima svoje bande u zemlju odredišta;
- kao članovi bande živjeti sa odraslima koji nisu njihovi roditelji;
- svakodnevno se kretati u velikim grupama i na znatnim udaljenostima.

INDIKATORI ZA IDENTIFIKACIJU DJECE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

Opći indikatori za svu djecu:

- nema jasne informacije o zemlji odredišta;
- putovalo je sa odraslom osobom koja nije njegov roditelj ili zakonski staratelj;
- postoje periodični izvještaji o nezakonitim radnjama;
- djeca koja rade na ulici: prodaja raznih artikala (cigarete, novine, napici, igračke, cvijeće itd.);
- bježi iz skloništa/smještaja;
- odsustvuje ili napušta školovanje;
- bavi se poslom koji nije prikladan za njegov uzrast;
- nema vremena za igru;
- nema prijatelje istog uzrasta, osim na poslu;
- laže o svojim godinama kako bi izbjeglo primjenu zaštitnih mjera za djecu;
- koristi drogu i/ili alkohol;
- dio je grupe djece koju predvodi odrasla osoba ili starije dijete;
- nema zakonskog staratelja;
- kada je maloljetnik u pratnji, osoba u pratnji se može predstaviti kao rođak ili član porodice ali tokom razgovora se čini kao da se zapravo ne poznaju i daju kontradiktorne informacije o svojoj migracionoj ruti i krajnjem odredištu;
- dolazi na zakazani termin sa odraslom osobom koja želi da prisustvuje razgovoru;
- pokupi ga odrasla osoba neposredno nakon razgovora ili termina;
- ne ponaša se tipično za dijete svog uzrasta (nenormalno plašljivo ili susretljivo, ispoljava seksualno eksplicitno ponašanje itd.);
- čini se da formira nezdrav odnos sa odraslima;
- dijete se neobično ponaša prema pratećem licu (tjeskoba, strah);
- vidno je iscrpljeno i s alarmantno lošom higijenom;
- djeca bez pratnje i razdvojena djeca se predstavljaju kao braća i sestre kada se čini da nemaju sličnosti i emocionalnih veza;

- iskustvo migracije;
- svakodnevni život povezan sa eksploatacijom;
- sredstva kontrole koja koriste trgovci ljudima.

Seksualna eksploatacija:

- trudno dijete;
- odjeća dječje veličine ali vrste koju obično nose seksualni radnici;
- djeca bez pratnje koja nose telefonske brojeve za pozivanje taksija;
- seksualno eksplicitno ponašanje;
- prisustvo igračaka, kreveta i odjeće za djecu na neprikladnim mjestima, kao što su bordeli i tvornice.

Prisilno prosjačenje i nezakonite aktivnosti:

- kreće se svaki dan u grupi od nekoliko djece, posebno na popularnim ili turističkim mjestima;
- pripada grupi djece iste nacionalnosti;
- prenosi ili preprodaje drogu ili druge nezakonite stvari;
- za jelo dobija samo ostatke;
- djeca s invaliditetom ili unakažena djeca.

Ova publikacija je podržana kroz Regionalni projekat za prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima pod pokroviteljstvom Saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj S. R. Njemačke (BMZ), a provodi ga Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) zajedno sa svojim strateškim partnerom Regionalnom inicijativom za migracije, azil i izbjeglice (MARRI).

Analiza, rezultati i preporuke sadržani u ovoj publikaciji predstavljaju mišljenje autora i ne moraju nužno odgovarati stavu Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH ili Regionalnom inicijativom za migracije, azil i izbjeglice (MARRI).

Publikacija:

Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Registrirani uredi:

Bonn i Eschborn, Njemačka

Regionalni projekat na temu:

Prevenција i borba protiv trgovine ljudima na
zapadnom Balkanu
Martin Hiebsch
Antonie Grubisikj 5
1000 Skopje, Sjeverna Makedonija
T +389 23103560
E martin.hiebsch@giz.de
I www.giz.de/en

Autor:

Bistra Netkova

Dizajn:

Brand Union DOO Skopje

U ime:

Njemačko savezno ministarstvo za
ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ)

Datum:

Novembar 2022